

DE BEVRIJDING VAN HOOGVEEEN EN OMSTREKEN

Een samenvatting van het gelijknamige boek, ook bekend onder de titel
“REPORTED CLEAR OF ENEMY”
van Albert Metselaar
over de roerige dagen van
6 tot en met 13 april 1945

©Albert Metselaar, Stichting IGH, Hoogeveen 2020

Voorwoord: Welkom terug in april 1945. Het is mooi voorjaarsweer en de bevrijding staat voor de deur. Eigenlijk gebeurt hier weer het zelfde als toen. Er gebeurt van alles, je hoort allemaal namen en feiten, en je snapt er misschien helemaal niks van. Dat was toen ook zo. Maar nu heb je de computer, toen niet. Alle woorden die je niet snapt kun je opzoeken op internet. Via www.google.nl/maps en www.topotijdreis.nl kun je alle plaatsen opzoeken. Zo krijg je vanzelf een inleidende zoektocht in de geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog. Met je eigen gemeente als startpunt.

VOORSPEL

In september 1944 begon de bevrijding van het zuiden van ons land. Onder de naam ‘Operatie Market Garden’ zouden de belangrijkste bruggen over de grote rivieren worden veroverd. Dat is helaas niet gelukt. Daarom duurde de oorlog maanden langer dan verwacht werd. De Duitsers maakten van Hoogeveen een opleidingscentrum voor de Wehrmacht. Daar werden in het bijzonder Nederlanders opgeleid om dienst te doen bij de SS. Deze Nederlanders hadden gekozen voor de Duitsers. De leider van de SS was Heinrich Himmler (foto).

Vanuit de Openbare Lagere School van Hollandscheveld werden razzia's uitgevoerd, nadat de school was beschoten. In die school zaten toen ook SS'ers en in de pastorie bij de kerk zat de leiding van de groep. Meer dan 200 mensen werden zwaar mishandeld. Sommigen stierven daarna in Duitse kampen. Overal in de dorpen en in Hoogeveen zelf werden gebouwen vol gezet met Duitse soldaten. Ze oefenden op schietbanen en ze marcheerden dagelijks langs de wegen.

In het begin van 1945 werden die soldaten overgeplaatst naar het zuiden. Ze moesten vechten tegen de Geallieerden. Dat waren o.a. Amerikanen, Engelsen, Canadezen en gevluchte bewoners van heel wat Europese landen. Daaronder waren ook soldaten uit Frankrijk, Polen en België. Men trok via Hoogeveen op naar Groningen.

De school bij de kerk van Hollandscheveld. Hier is nu een park. Momenteel zijn de namen bekend van meer dan 200 mishandelde mensen. Film uit 1994:

<https://www.youtube.com/watch?v=4VzmfhRXrA0>

DE VERDEDIGING VAN HOOGEVEEN

Sommige plaatsen werden bij voorbaat vrijgegeven. Dan werden ze niet verdedigd. Hoogeveen zou wel verdedigd worden. Niet omdat de plaats zo belangrijk was voor de Duitsers, maar omdat Hoogeveen door de Van Limburg-Stirumstraat op de hoofdweg lag van Overijssel naar Groningen, én omdat de Hoogeveense Vaart een goed te verdedigen gracht was. Langs de vaart werden begin april 1945 4 compagnieën soldaten gelegerd. Ze waren per stuk 100-130 man sterk. Ze waren licht bewapend. In een Duits kamp, aan de weg van Zuidwolde naar Hoogeveen, verzamelden zich volgens een Canadees rapport 1000 Duitse soldaten, die ook mee konden vechten. In de nacht van zaterdag 7 op zondag 8 april werden de bruggen over de vaart opgeblazen. Er waren nog wel patrouilles op de motor, maar het wachten was nu nog op andere troepen, dan konden ze de Geallieerden een paar dagen extra tegenhouden.

Op Texel lagen 800 Georgische soldaten in Duitse dienst en 400 Duitsers. Ze zouden de opmars van de geallieerden moeten helpen stoppen, maar de Georgiërs kwamen op 6 april in opstand. Honderden Duitsers van Noord-Holland gingen naar Texel om de Duitsers bij te staan. Zo viel de verdediging van Hoogeveen uit elkaar. Het Duitse kamp werd in brand gestoken. Alle soldaten vluchtten weg. Op 10 en 11 april waren er nog kleine groepjes en deserteurs. De slag om Hoogeveen is dus eigenlijk verloren op Texel..... Zie film: <https://www.youtube.com/watch?v=YncOsvv3KgE>

DE BEVRIJDERS:

HET 1^E BELGISCHE SAS PARACHUTISTEN REGIMENT

SAS betekent: Special Air Service. De eenheid bestond uit Belgische soldaten, in dienst van een speciale lucht eenheid. Parachutisten die getraind waren om in bezet gebied te landen en daar aanvallen uit te voeren. Als bevrijders van Hoogeveen en buitendorpen kwamen ze over land. Ze waren verkenners van een Poolse eenheid. Ze bevrijdden Coevorden en verkenden van daaruit het gebied tot aan de Hoofdstraat van Hoogeveen. Ze reden daarbij in groepjes van 2 jeeps met mitrailleurs erop. Je ziet ze soms nog weer in Hoogeveen, want bij ons vliegveld werkt een groepje mensen aan oude voertuigen. Daar heeft men weer zo'n jeep opgebouwd.

De Belgische parachutisten kwamen voorzichtig verkennen waar nog Duitsers zouden kunnen zijn en of die ook bereid waren te vechten. Bij de Oosterhesselerbrug over de Hoogeveense Vaart kwam het tot een flink vuurgevecht. Ze kwamen al voor de bevrijding langs de Hoogeveense Vaart tot net voor Noordscheschut. Ze kwamen op zondag 8 april over de Perebomenweg en de Carstensdijk over Elim. Ze kamden op 10 april Elim, Nieuwlande en Hollandscheveld uit, op zoek naar deserteurs en andere achtergebleven soldaten. Op 11 april bevrijdden ze het laatste stukje Hoogeveen, toen ze in het dorp Hoogeveen zelf doorreden tot in de Grote Kerkstraat.

De para's in opleiding (1942): <https://www.youtube.com/watch?v=1jGGovT65no>

DE BEVRIJDERS: DE 12TH MANITOBA DRAGOONS

Canada was in de oorlog een verbond van meerdere staten, als onderdeel van het Engelse wereldrijk. De soldaten van Manitoba, één van de staten, voelden zich vooral deel van Manitoba en minder van Canada. Daarom willen ze ook herinnerd worden onder de naam van hun eenheid, de 12th Manitoba Dragoons. De 12e groep Dragoners uit Manitoba. Een Dragoner was een soldaat die reed op een paard, maar bij het vechten afsteeg en vocht als een gewone soldaat. In de oorlog hadden de Manitoba Dragoons al lang geen paarden meer, maar de naam bleef.

De 12th Manitoba Dragoons waren de verkenners van een grote Canadese legermacht. Ze kwamen in kleine groepjes en reden de Staghound en de Lynx. De eerste was een gepantserde gevechtswagen met een licht kanon erop. De tweede was een verkennerswagen. Net als de Belgische parachutisten hebben ze dagenlang Hoogeveen en omstreken verkend. Zo wisten de officieren van de Canadese hoofdmacht precies wat er in Hoogeveen aan de hand was, welke bruggen er waren opgeblazen, hoeveel soldaten er in het Duitse kamp aan de weg naar Zuidwolde waren, en meer. Toen op 10 april 1945 de Dragoons bij Pesse kwamen, werd dat verdedigd door een groep fanatieke Duitsers. De gevechtswagens schoten met granaten. Als die een boerderij raakte, vloog de boerderij in brand. Er verbrandden die dag 5 boerderijen.

De mars van de 12th Manitoba Dragoons: <https://youtu.be/20M6pq6fbYo>

OVERLEDEN BEVRIJDERS

Op 11 april 1945 overleden drie personen die betrokken waren bij de bevrijding van Hoogeveen. Ver van huis stierven voor vrijheid:

Nestor Probizanski. Hij was één van de Manitoba Dragoons. Hij was betrokken bij verkenningen rond Hoogeveen. Bij terugkeer in zijn kampement ging zijn stengun af en trof hem dodelijk.

Jean Salomon Simon. Hij was één van de vele Franse parachutisten die rond de bevrijding in Drenthe uit een vliegtuig sprongen en vochten voor Drenthe's vrijheid. Hij werd bij Spier getroffen door een kogel van geallieerde troepen, die hem voor een Duitser aanzagen. Hij overleed in een noodziekenhuis in Hoogeveen.

John Mckee. Hij was één van de vele Canadezen die op 11 april in Hoogeveen aankwamen. De brug tussen de Zuiderweg en de Van Limburg-Stirumstraat was opgeblazen. De laatste stukken ijzer moesten verwijderd worden, om een noodbrug te kunnen leggen. Dat deed men met dynamiet. Hij werd getroffen door rondvliegend metaal. We blazen voor hen de Last Post:

<https://www.youtube.com/watch?v=McCDWYgVyys>

OVERLEDEN BURGERS

We denken bij bevrijding vooral aan blijdschap, zingende mensen en versierde straten. Voor heel wat mensen was het een verdrietige periode. Bij het verbranden van het Duitse kamp kwamen drie mensen om, die in de rook niet weg wisten te vluchten. Ze zaten daar gevangen. Ze probeerden voor de bevrijders informatie te krijgen en werden gepakt. In het Spaarbankbos werden drie mensen vermoord, omdat de Duitsers niet wisten wat ze met deze gevangenen moesten doen, want ze wilden wegvluchten. Er staat een houten herinneringskruis op de plaats waar dit gebeurde. Het was bij de zandvlakte.

Op de boerderijen aan de Wijsterseweg, bij het Spaarbankbos, werden Franse parachutisten van eten en drinken voorzien. Ze bleven er te lang en de Duitsers vielen de boerderijen aan. Sommige mannen van de Wijsterseweg, sommige onderduikers en andere mannen uit Hoogeveen vochten mee met de Fransen tegen de Duitsers. De Fransen vluchtten weg naar Coevorden. De Duitsers doodden de familie Scholing, omdat ze dachten dat er nog Franse parachutisten in hun huis zaten. Na enig onderzoek werden 15 mensen naar Kamp Westerbork gezonden. Onderweg werd er 1 gedood, tijdens een vluchtpoging. De andere 14 werden in Spier overgenomen door de Grüne Polizei, Groene Politie. Ze werden vermoord in een boslaantje bij Spier. We gaan even naar het monument: <https://www.youtube.com/watch?v=dTIt8xhvcIM>

De begraafplaats in Pesse, waar diverse mannen begraven liggen. Onder het monument voor de geëxecuteerden in Spier.

EEN GOLF VAN SOLDATEN

Op 11 april kwam vanaf de Zuiderweg een vloedgolf aan soldaten en militaire wagens Hoogeveen binnen. De Zuiderweg was toen nog de hoofdweg naar Zuidwolde, naar Overijssel en naar Meppel. De mensen keken de ogen uit, met zoveel nieuwe en bijzondere wagens. Langzamerhand kwamen er steeds meer mensen op straat. Het contact met de soldaten was bijzonder. Weinig mensen spraken toen Engels. De soldaten wilden graag handelen. Als je nog sterke drank had, werd dit voor zoveel geld aan ze verkocht, en ging dat zo snel op, dat er ook stiekem flessen water voor jenever werden verkocht.

In het gemeentehuis van Hoogeveen is die 11^e april een nieuw bestuur aangetreden. De NSB-burgemeester werd gearresteerd. Om 11.00 uur werd het gezag over de plaats door een officier van The Queen's Own Cameron Highlanders of Canada overgedragen aan majoor Machiel Rombout, de nieuwe militaire bevelhebber van Hoogeveen, districtscommandant van de Binnenlandse Strijdkrachten.

In de loop van de dag werd er een noodbrug van balken gelegd over de sluis, die toen nog dicht bij de Zuiderweg in de Schutstraat lag. Die nacht moest er slaappleats worden gezocht voor pakweg 1000 soldaten. Ze sliepen overal waar maar slaappleats was te vinden, op zolder, op kamers, noem maar op, en in kampementen langs de wegen. De andere dag trokken ze verder. We zijn even aanwezig bij de nieuwsgierige en feestende Hoogeveners van die dagen. Helaas zijn de foto's vaak niet scherp. Maar eerst een lied voor een gesneuvelde bevrijder van Drenthe, Ibrahim Azem: https://www.youtube.com/watch?v=N6F_z1M9NK8

Brug over de Schutstraat.

Zuiderweg.

DE BINNENLANDSE STRIJDKRACHTEN

Het verzet in de gemeente Hoogeveen viel uiteen in twee organisaties: de Knok Ploeg en de Landelijke Organisatie voor hulp aan onderduikers. Verder was er nog een groep oud-officieren van het Nederlandse leger, die zich voorbereidde op de bevrijding. In september 1944 was dit samengevoegd als de Binnenlandse Strijdkrachten. Zo gauw ze de kans ertoe zagen kwamen de bannen van deze BS op straat. Ze namen de macht over in de gemeente Hoogeveen, toen de geallieerde soldaten verder trokken. Ze droegen wapens die afkomstig waren van droppings (afgeworpen in metalen kisten aan parachutes) of die stiekem achter waren gehouden. Ze hadden in het begin geen uniform. Het enige wat ze herkenbaar maakte was een oranje armband. Langzamerhand kwamen er steeds meer uniformstukken. We zien hier een groep van de BS marcheren langs de Hoofdstraat en op de volgende foto de groep van Elim.

ARRESTATIES VAN NSB'ERS

Niet voor iedereen was er in april 1945 de bevrijding. Er waren mensen uit Hoogeveen en de dorpen er omheen lid van de Nationaal Socialistische Beweging, de NSB. Dat was een politieke partij van mensen die ervoor hadden gekozen om samen te werken met de Duitsers, in de verwachting van een beter Nederland, als deel van een Duits rijk. Een deel van hen was lid geworden van de Landwacht, de gewapende hulppolitie in Duitse dienst. Een deel van deze mensen ging op de vlucht.

De Binnenlandse Strijdkrachten arresteerden deze mensen en hun gezinsleden. Ze werden opgesloten in schuren en op zolders, maar vrij snel daarna al in scholen in het dorp Hoogeveen. Wie niet zoveel verkeerds had gedaan kon na een paar weken weer naar huis. Toen konden na de zomer van 1945 de scholen ook weer open. Anderen werden langer gevangen gehouden in het Kamp Westerbork.

In de maanden na de bevrijding werden alle besturen, verenigingen en bedrijven gezuiverd. Daarmee bedoelde men: iedereen die teveel had samengewerkt met de Duitsers moest eruit. Verder kwamen er tegen mensen aanklachten binnen. Ze werden eveneens opgesloten. Het duurde nog jaren voor alle NSB'ers waren gestraft. Sommigen kregen een zware boete, anderen verdwenen in de gevangenis of moesten voor dwangarbeid naar de mijnen van Limburg. De meesten mochten tien jaar niet meer stemmen bij verkiezingen en moesten hun radio inleveren.

In Amsterdam werden arrestaties gefilmd:

<https://www.youtube.com/watch?v=K0bk7HQMqMQ>

10 EN 11 APRIL IN HET KORT

10 april 1945: Belgische parachutisten bevrijdden in jeeps het gebied van Nieuw-Moscou, Elim, Nieuwlande, Hollandscheveld en Nieuweroord. Ze pakte Duitse soldaten op. Dat waren voor een deel deserteurs. Omdat het toen al tegen de avond was, zijn ze het dorp Hoogeveen niet meer doorgetrokken. Daar werd namelijk weerstand van de Duitsers verwacht. De Manitoba Dragoons bevrijdden De Weide en waren in Pesse in gevecht met Duitse troepen. Daar verbrandden 5 boerderijen. In Spier werden 14 bewoners en onderduikers van de Wijsterseweg vermoord. Ook aan de Wijsterseweg verbrandde een boerderij. Het grootste deel van de gemeente Hoogeveen was op de avond van de 10^e april vrij van Duitsers.

11 april 1945: Met de snelle doortocht van Canadese verkenners was ook Pesse bevrijd. De Belgische parachutisten trokken weer op naar Hoogeveen en bevrijdden het gebied ten oosten van de Hoofdstraat. De Manitoba Dragoons kwamen via de Zuiderweg naar het Kruis, en via de Pesserstraat naar het Raadhuis. Hoogeveen werd 'cleared of enemy' verklaard, gezuiverd van vijanden. De NSB-burgemeester van Hoogeveen werd gearresteerd, er kwam een nieuw bestuur en de arrestaties van NSB'ers begonnen. De hele gemeente was vanaf de 11^e april bevrijd.

HOOGVEEEN WERD BEVRIJD OP 10 EN 11 APRIL 1945

Het bevrijdingsmonument, in het plantsoen voor het Raadhuis.

Zo werden na de bevrijding, tijdens een bevrijdingsfeest, de verdedigers van Hogeveen voor gek gezet.

Opdrachten om uit te kiezen (of verzin zelf beter!):

-Tijdens het eten vraag je de aandacht van de mensen die om tafel zitten. Je vertelt aan de hand van wat je gelezen hebt aan de mensen om je heen wat er in Hoogeveen en omstreken is gebeurd tijdens de bevrijding.

-Je hebt het filmpje over Texel gezien? Dat is gemaakt door leerlingen. Maak zelf een filmpje en deel dat met je groepsgenoten. Vat daarin samen wat er tijdens de bevrijding is gebeurd. Ga daarvoor bijvoorbeeld naar de Zuiderweg, de plaats waar de brug lag over de Schutstraat, de Van Limburg-Stirumstraat (samen de hoofdweg naar Groningen), het bevrijdingsmonument voor het Raadhuis, het bevrijdingsmonument in het park bij de kerk van Hollandscheveld (waakvlam voor de vrede), de graven van de familie Lunenburg vooraan op de begraafplaats van Pesse, en/of naar andere plaatsen die genoemd zijn in deze lesbrief of de verdiepingstekst. Vertel in het filmpje in eigen woorden wat er is gebeurd. Het gaat hier dus niet om algemene oorlogsmonumenten, maar om zaken die met de bevrijding te maken hebben.

-Maak een muurkrant rondom het thema vrijheid en bevrijding. Bespreek met je groepsgenoten wat dit voor jou persoonlijk inhoudt. Ieder antwoord is goed, waar je denkt aan jouw welzijn en dat van een ander. Kijk ook waar je gezamenlijke meningen liggen en praat erover hoe je dat praktisch kunt uitwerken.

-Vraag aan een Hoogeveense politicus, journalist, leider van een vereniging, een kerk, of iemand anders die zich richt op onze samenleving, wat voor haar of hem vrijheid is en hoe dat naar voren komt in wat hij of zij doet. Werk dit uit in de vorm van een interview. Als je dit als groep met meerdere mensen doet, heb je een bevrijdingskrant!

Wil je meer weten over de bevrijding van Hoogeveen en omstreken? Er is een verdiepingstekst beschikbaar, die zit op deze link:

<https://www.albertmetselaar.nl/publicaties/verdieping.pdf>

Een boek erbij lezen? Vraag in de bibliotheek naar het boek: "REPORTED CLEAR OF ENEMY" van Albert Metselaar.

Kom je uit Pesse en omstreken? Lees dan het boek "DE BEVRIJDING VAN PESSE EN OMSTREKEN". Er zijn veel ooggetuigen aan het woord en het aanvullende onderzoek is opgepakt door Albert Metselaar.

Een deel van de Hoogeveense bevolking kwam ook na de bevrijding nooit weer thuis. Ze waren vermoord in de Duitse concentratiekampen. Over hen lees je in de lesbrief over het wegvoeren van de Joodse gemeenschap van Hoogeveen. Klik op de link: <https://www.albertmetselaar.nl/publicaties/lesstolperhgv.pdf>

Of lees in het vreselijke dossier 191, dat onomwonden duidelijk maakt hoe de Joodse gemeenschap werd geïsoleerd en afgevoerd door eigen Hoogeveense mensen: <https://www.albertmetselaar.nl/publicaties/1942jodenvervolging.pdf>

Heb je vragen over wat je hier hebt gelezen? Mail gerust met de historicus die het allemaal heeft uitgezocht via albertmetselaar@home.nl Hij kan ook in je groep langs komen voor een gastles. Digitale gastles kon ook natuurlijk. Je mag alles vragen, maar of alle antwoorden er zijn, dat zie je dan vanzelf wel. Sommige dingen zullen wel altijd een raadsel blijven.